

VALENȚA JURIDICĂ A CLASIFICĂRII CONTRACTELOR CIVILE

Dorin CIMIL, Alexandru BOT

Catedra Drept Civil

In this study we tried to render a practical content for the theoretical subject of contract classification. We managed to analyze the particular juridical effects of a certain type of contracts, depending on the specific clauses that they have embraced by the will of the parties or even the legislator. Thus, our scientific approach was oriented to the understating of complex contractual constructions that unify under unique form elements considered to be antagonistic.

Clasificarea legală elementară a contractelor civile este expusă în art.666 din Codul civil al Republicii Moldova, iar importanța juridico-practică a acesteia rezidă în faptul că stabilirea caracteristicilor esențiale ale unui contract face posibilă încadrarea lui juridică. Astfel, procedeu de clasificare reprezintă o treaptă a calificării contractelor, care semnifică identificarea regimului juridic al acestora. Aflarea regimului aplicabil unor categorii de contracte este strict condiționată de mai multe criterii de grupare și, în funcție de abordarea teoretică a problemei, distingem clasificări tradiționale, recente, legale, precum și *doctrinare*.

Cu titlu de enumerare neexhaustivă, Codul civil al Republicii Moldova prevede posibilele variații ale clivajelor contractuale: gratuite – oneroase, unilaterale – sinalagmatice, negociate – standarde, comutative – aleatorii, numite – nenumite, consensuale – reale, preliminare – de bază, generale – speciale, complexe – mixte etc.

În cele ce urmează ne propunem să analizăm categoriile în parte, încercând a face o incursiune practică în efectele juridice ale fiecărei varietăți de contracte civile:

I. Contractele oneroase și contractele gratuite

Conform art.197 alin.(1) și (2) din Codul civil al Republicii Moldova act juridic cu titlu oneros este actul prin care se procură unei părți un folos patrimonial pentru obținerea în schimb a unui alt folos patrimonial; gratuitatea, în schimb, presupune aducerea unei valori patrimoniale fără reclamarea unei contraprestații reciproce.

Spre deosebire de cel oneros, gratuitatea unui contract are o valență binară: contractele dezinteresate și liberatorii (de liberalități). Prin contractele dezinteresate dispunătorul face un serviciu gratuit gratificantului, dar nu-și micșorează patrimoniul propriu. Drept exemple pot servi: comodatul, mandatul neremunerat (art.1030, 1033 Cod civil), fidejusiunea gratuită (art.1146 Cod civil). Liberatorii sunt contractele prin care se operează un transfer de valori patrimoniale de la dispunător la gratificant, transfer care diminuează patrimoniul dispunătorului. La categoria de liberalități sunt atribuite, în special, contractele de donație [1].

Importanța existenței unui „antagonism juridic” între contractele oneroase și dihotomia celor gratuite poate fi analizată prin prisma a ceea ce s-ar numi specificul fiscalității naționale. Astfel, în conformitate cu prevederile art.42 alin.(3) din Codul fiscal al Republicii Moldova, persoana care face o donație sub formă de mijloace bănești se consideră drept persoană care a obținut venit în mărimea sumei mijloacelor bănești donate; or, venitul acesteia este impozabil în ordinea descrisă de art.15 Cod Fiscal al RM*. Prin normele citate se ajunge într-un cerc vicios, când donatorul, de rând cu donatarul, va fi obligat să achite impozite deductibile din valoarea mijloacelor pecuniare donate. Astfel, deși cel dintâi pierde o parte din activele sale patrimoniale, conform legii fiscale, acesta obține un venit... Substratul logic al unei asemenea reglementări contradictorii rămâne a fi o dogmă legislativă, deoarece există o vădită disonanță dintre efectele de drept privat și de drept public ale donației de mijloace financiare.

Dacă e să revenim în albia naturii civile a gratuității și onerozității unui contract, atunci trebuie să specificăm cu titlu de analiză comparativă că în situația în care din conținutul contractului nu se poate stabili cu

* Suma totală a impozitului pe venit se determină:

a) pentru persoanele fizice în mărime de:

- 7% din venitul anual impozabil ce nu depășește suma de 25200 lei,

- 18% din venitul anual impozabil ce depășește suma de 25200 lei,

b) pentru persoanele juridice – în mărime de 0% din venitul impozabil;

c) pentru gospodăriile țărănești (de fermier) și întreprinzătorii individuali – în mărime de 0% din venitul impozabil.

certitudine prețul sau remunerația creditorului, atunci contractul se prezumă a fi unul oneros [2]. O atare normă este prezentă în art.423 pct.3 din Codul civil al Federației Ruse și nu-și găsește o reflectare expresă în legislația națională. Însă, din interpretarea sistemică a prevederilor Codului civil e ușor deductibilă concluzia, conform căreia gratuitatea unui contract este o excepție derivată expres din acordul părților; or, onerozitatea acestuia este regula general aplicabilă raporturilor civile de drept relativ. Totuși, agreăm ideea lipsei unei prezumții de acest gen, deoarece, în lumina reglementărilor procesuale ale art.118 din Codul de procedură civilă al Republicii Moldova, fiecare parte litigantă trebuie să dovedească circumstanțele pe care le invocă drept temeii al pretențiilor și obiecțiilor sale. Astfel, cel ce invocă existența unui contract cu titlu gratuit sau, dimpotrivă, oneros va fi ținut la administrarea unor probe direct pertinente alegațiilor sale. *Per a contrario*, definirea pentru un subiect a unei prezumții de onerozitate a unui contract ar genera situația în care statutul drepturilor procesuale ar fi *ab initio* superior celor aparținând persoanei pentru care prezumția este defavorabilă (art.123 alin.(4) Cod de procedură civilă al Republicii Moldova).

La fel, din perspectiva naturii actului civil, putem constata că doar unicul element al gratuității contractului poate determina în unele condiții pentru acesta un statut juridic total diferit de cel aparent în cazul unor raporturi oneroase. De exemplu, art.980 alin.(2) din Codul civil al Republicii Moldova prevede că transportarea gratuită a persoanei sau a bunului, cu excepția cazului când este efectuată în activitatea de întreprinzător de persoana care oferă public servicii de transport, nu este guvernată de regulile stipulate pentru contractul de transport și transportatorul poartă doar o obligație de prudență și diligență. Excepția instituită de legiuitor derivă din obiectul specific al contractului de transport, care presupune obligația cărăușului de a transporta bunurile sau persoana; obligație corelativ condiționată de îndatorirea clientului de a achita remunerația cuvenită. Astfel, cu titlu general accentuăm că lipsa obligației de remunerare a transportatorului echivalează cu acordarea de servicii pe temeiuri de filantropie, sponsorizare sau oricare altă instituție ce-i incumbă gratuitatea relațiilor între subiecți. Altfel spus, nu poate fi constatată prezența unor raporturi de transport în sens juridic, ci doar sub aspect economic.

Gratuitatea uneori condiționează însăși obligativitatea unui contract, aceasta fiind dictată din rațiuni de dezvoltare a conținutului anumitor drepturi fundamentale, precum dreptul la informare. De exemplu, conform Deciziei Consiliului Coordonator al Audiovizualului cu privire la condițiile de retransmisie a serviciilor de programe, nr.41 din 30 martie 2010, distribuitorii de servicii de programe sunt obligați să contracteze cu radiodifuzorii aflați sub jurisdicția Republicii Moldova în cazul în care aceștia oferă gratuit propriile programe audiovizuale [3].

De altfel, în literatura de specialitate [4] se discută problema existenței simultane într-un contract a elementelor oneroase și gratuite. Părerea majorității autorilor în acest sens este orientată spre exemplul când debitorul, în baza unui singur contract, donează bunul și prestează în același timp donatarului servicii, primind remunerația nu pentru bun, ci pentru serviciul prestat. Astfel, segmentul donației este unul gratuit, iar cel al prestației concomitente – oneros. Această situație poate fi examinată la nivel ipotetic, deoarece într-un raport gratuit conjugat cu cel oneros este imperativ important de a păstra celeritatea raportului dat, pentru a nu admite ca plata ce a avut loc pentru prestația subsecventă să se concretizeze în însăși transmiterea bunului donat.

Conchidem prin a spune că importanța distincției dintre actele gratuite și oneroase în general, nu numai a contractelor în particular, se vedește sub mai multe aspecte:

- ✓ Actele cu titlu gratuit sunt făcute, în general, în considerarea persoanei care este beneficiară, pe când actele cu titlu oneros au rareori în vedere, cu caracter determinant, persoana contractantă;
- ✓ Sub aspectul condițiilor de formă cerute pentru valabilitatea actelor, acestea sunt mai severe în privința actelor cu titlu gratuit;
- ✓ În situația actelor cu titlu oneros, obligațiile și răspunderile părților sunt mai sever reglementate decât în cazul actelor cu titlu gratuit;
- ✓ Regimul juridic al viciilor de consimțământ diferă în funcție de caracterul oneros sau gratuit al actelor [5].

II. Contractele consensuale și contractele reale

Reprezintă o clasificare tradițională în dreptul civil, însă e de reținut că problema identificării contractelor reale este deja depășită în dreptul civil, contractele fiind recunoscute ca încheiate odată ce părțile ajung la un consens asupra clauzelor esențiale, în forma cerută de lege. Astfel, în cazul contractelor consensuale, conținutul lor generic ține de modul de încheiere a lor, determinant fiind momentul liberei exprimări a voinței

subiecților contractanți. Or, în doctrină persistă regula, conform căreia orice excepție de la principiul consensualismului are o aplicabilitate redusă, presupunând o interpretare strictă a clauzelor contractuale.

Contracte reale sunt recunoscute acele contracte care, pe lângă voința părților, reclamă și transmiterea *de facto* a bunului de la un subiect la altul, exemplele cele mai relevante fiind contractul de transport de mărfuri [6] sau donația.

În această ordine de idei, apare problema schimbării, prin acordul părților, a formulei contractului consensual în real, precum și incidența acestei schimbări asupra raportului dintre părți. Din punctul de vedere al principiului libertății contractuale (art.667 Cod civil), părțile pot construi orice formă a contractului: reală sau consensuală. Astfel, dacă e să facem o retrospectivă istorică în analele dreptului, vom afla că dreptul privat roman admitea posibilitatea existenței unor contracte reale nenumite.

Totodată, trebuie să specificăm că în cazul în care părțile încheie un contract de împrumut, plasându-i un caracter real, divergențele apărute între contractanți vor fi soluționate de instanța de judecată în sensul neîncheierii lui dacă se probează circumstanța netransmiterii bunurilor. Însă, o atare soluție poate fi considerată ca fiind una eronată, pe motiv că transmiterea banilor sau bunurilor fungibile reprezintă doar o executare reală a înțelegerii, pe când însăși înțelegerea dintre părți nu poate fi decât una de natură consensuală, deoarece raportul contractual în substanța sa pură se poate naște numai din acordul prealabil dintre contractanți vizavi de drepturile și obligațiile lor mutuale.

Alt aspect al problemei ține de transformarea unui contract consensual în unul real în virtutea anumitor acțiuni concludente ale unuia din subiecții contractului. Dilema ține de situația în care vânzătorul, înainte de a accepta oferta, efectuează anumite acte orientate spre transmiterea mărfii către cumpărător, iar acesta o recepționează, achitând prețul. Atunci, se impune întrebarea: vom fi în prezența unui contract real? Soluția juridică aparentă se pare că poate fi identificată în conținutul art.687 alin.(2) Cod civil, care prevede că, în virtutea ofertei, acceptantul poate să-și manifeste consimțământul prin săvârșirea unor acțiuni fără notificare ofertantului, iar acceptarea produce efecte din momentul săvârșirii acțiunilor. Însă, trebuie să specificăm că invocarea unei asemenea norme nu este determinantă pentru a califica un contract ca fiind real. Astfel, suntem de părere că în cazul normei citate definitiv este însuși conținutul ofertei. Dacă acesta evocă o acceptare și, deci, o încheiere de contract, doar sub condiția unei acțiuni de transmitere în natură a unui bun, ea presupune existența unui contract real. *Per a contrario*, acceptarea sub forma unei acțiuni reale nu condiționează în mod univoc și un asemenea caracter pentru contract.

Importanța juridică a clasificării contractelor în reale și consensuale se manifestă în ceea ce privește aprecierea valabilității lor, din punctul de vedere al formei de încheiere [7]. Așadar, dacă în cazul unui contract real acordul părților este anterior remiterii bunului, atunci el are doar valoarea unei promisiuni de a încheia un contract. Într-o astfel de interpretare, contractul real perfectat prin remiterea materială a bunului este un contract unilateral [8].

III. Contractele negociate, de adeziune și contractele forțate

Negociate sunt recunoscute acele contracte care sunt încheiate în baza liberei exprimări a voinței părților în partea clauzelor esențiale ale contractului, precum și vizavi de acordurile unde persistă faza precontractuală a negocierilor și încheierii contractului prin acceptarea integrală a ofertei.

Negocierea contractului presupune și posibilitatea redactării conținutului acestuia. Există, însă, situații când părțile duc negocieri, semnând acorduri de colaborare, prin care poate fi stabilită obligativitatea părților de a negocia un contract. O asemenea categorie de acorduri conțin și alte obligații accesorii, cum ar fi clauza de exclusivitate a negocierilor, de confidențialitate, precum și de asumare a cheltuielilor legate de negocieri. Nerespectarea acordului de negociere atrage răspunderea civilă contractuală a părții aflate în culpă. Astfel, conform art.515 alin.(2) din Codul civil al Republicii Moldova, o parte negociatoare poate cere celeilalte părți compensarea cheltuielilor făcute în baza îndreptățitei încrederi în încheierea contractului, dacă în urma vinovăției acesteia contractul nu a fost încheiat. Complementar putem invoca și conținutul art.701 alin.(2) din Codul civil, care presupune că la etapa negocierilor cel ce încalcă obligația de confidențialitate trebuie să repare prejudiciul cauzat.

Înțelegerea conținutului contractelor negociate trebuie analizată în mod obligatoriu în contrast cu cele de adeziune, care se concretizează în aderarea unei părți mai slabe la un contract prestabilit. Partea mai puternică poate face abstracție de normele dispozitive sau suplative ale Codului civil și să-i impună celuiilalt subiect unele condiții separate, care deseori pot fi caracterizate ca fiind abuzive.

Astfel, trăsăturile specifice ale contractelor de adeziune sunt:

a) inegalitatea economică a părților – semnifică faptul că, *ab initio*, subiectul ofertant va avea o poziție dominantă față de aderent, pe motiv de superioritate și influență financiară;

b) oferta de a contracta e una generală, deoarece se adresează tuturor doritorilor, enunțând în detaliu toate clauzele la care se va consimți prin aderare, precum și temeiurile răspunderii contractuale a părților.

Contractele de adeziune au o largă aplicabilitate în sfera relațiilor dintre comercianți și consumatori. La acest capitol se impune precizarea, conform căreia Codul civil, prin prisma reglementărilor dedicate clauzelor contractuale standard, și anume – în baza art.714, stabilește că prevederile negociate ale unui contract au superioritate față de cele standard, iar judecătorul poate interveni expres în aprecierea caracterului disproporționat (contrar bunei-credințe) al acestor clauze. Astfel, acele clauze ce contravin principiilor de echitate, nediscriminare, bunei-credințe etc. nu au efect juridic.

Revenind în albia contractelor de adeziune, trebuie să specificăm că textele acestora sunt opera doar a unei părți contractante, autorul fiind cel ce dictează conținutul și refuză negocierea. De altfel, această circumstanță generează regula, conform căreia orice interpretare a contractului se realizează în defavoarea celui ce l-a oferit aderentului spre semnare.

Contractele de adeziune nu trebuie confundate cu cele forțate, care presupun obligația unei părți de a contracta dacă ea obține o poziție dominantă pe piață. Însă, în afară de această situație, legea prevede că însăși încheierea contractului reprezintă o obligație a unui subiect, ce deține o calitate profesională specială sau o anumită categorie de bunuri. Astfel, pot fi citate exemplele asigurărilor de răspundere civilă auto, de răspundere profesională a executorilor judecătorești, a notarilor sau a auditorilor.

Reglementarea prin lege a conținutului unor contracte are ca scop îngrădirea persoanelor de anumite consecințe negative și ele urmează a fi privite drept contracte obligatorii, a căror neîncheiere e susceptibilă a condiționa aplicarea unor sancțiuni de drept public.

IV. Contractele comerciale și cu participarea consumatorului

Codul civil al Republicii Moldova reglementează cu titlu unic atât relațiile dintre consumatori, cât și dintre comercianți. Astfel, sistemul de drept național nu recunoaște dualismul reglementărilor în ramurile dreptului comercial și ale celui civil; or, aceasta nu e decât una doctrinară și ideologică.

În această ordine de idei, demersul nostru e cu preponderență interesat de analiza variației reglementărilor în domeniul contractelor oneroase, cărora le incumbă participarea consumatorului.

Articolul 1 din Legea privind protecția consumatorului, nr.105 din 13.03.2003, reglementează noțiunea de consumator prin următorul conținut: orice persoană fizică ce intenționează să comande sau să procure ori care comandă, procură sau folosește produse, servicii pentru necesități nelegate de activitatea de întreprinzător sau profesională. Astfel, persoana juridică nu va putea dobândi niciodată calitatea de consumator și nici nu se va putea subroga în drepturile acestuia. Totodată, calitatea de consumator a unei persoane fizice poate apărea doar ca efect al încheierii contractului cu un comerciant ce vinde un bun sau prestează un serviciu. Deci, consumatorul este *a priori* persoana economic defavorizată, iar comerciantul, având o poziție superioară, deține deprinderile și abilitățile profesionale pentru a stabili, în esență unilateral, condițiile contractării.

Însă, simpla calitate de persoană fizică nu-i acordă în mod automat și exhaustiv drepturi de consumator; aceasta poate fi supusă și regulilor aplicabile întreprinzătorilor, chiar și în lipsa unui act administrativ special, atribuitor de un atare statut. În această ordine de idei, art.26 alin.(2) Cod civil prevede că persoana care practică activitate de întreprinzător fără înregistrare de stat nu poate invoca lipsa calității de întreprinzător [9].

Din perspectiva efectelor juridice, persoana fizică ce a folosit bunul sau serviciul procurat cu titlu de activitate comercială nu va putea invoca, în caz de încălcare a prevederilor contractuale, incidența penalităților legale exorbitante, prescrise expres de lege*. Astfel, interesul practic al clasificării contractelor în comerciale și cu participarea consumatorului constă în faptul că persoana fizică consumatoare contractează în vederea obținerii unor bunuri, servicii sau lucrări în scopul folosirii lor exclusiv pentru satisfacerea cerințelor personale, familiale sau casnice, fără intenția de a le utiliza ulterior în scopul dobândirii de profit.

Contractele între comercianți se caracterizează prin stabilirea unor condiții reciproc avantajoase negociate, prin răspundere sporită și obiectivă, precum și prin mecanismul de protejare a drepturilor civile speciale.

* Legea privind protecția consumatorului, nr.105 din 2003, prevede că pentru încălcarea termenelor de remediere a deficiențelor bunului vânzătorul achită consumatorului pentru fiecare zi (oră, dacă termenul a fost stabilit în ore) depășită o penalitate în mărime de 5% din prețul produsului în vigoare la data examinării reclamației consumatorului (art.27 alin.(1)).

Însă, legea, dar și viața cotidiană demonstrează că între comercianți la fel există o anumită ierarhie de poziții economice, care oferă unora o poziție dominantă în raport cu ceilalți, chiar și în contextul în care raporturile contractuale au fost negociate. În contextul raporturilor de creditare, art.1240 Cod civil prevede că părțile contractului de credit pot negocia asupra constituirii unor garanții reale sau personale. Totuși, dacă creditorul apreciază că garanțiile rambursării creditului sunt insuficiente, atunci el are dreptul să ceară constituirea de garanții suplimentare. Or, dacă debitorul refuză efectuarea acestor acțiuni, atunci creditorul are dreptul unilateral de a reduce suma creditului oferit.

În final putem conchide că operațiunile juridice generate de contractele comerciale și de consumație, având același scop economic, nu diferă în esență. Astfel, vânzarea-cumpărarea realizată între comercianți sau pentru un consumator este și rămâne un contract de vânzare-cumpărare. Acestui contract i se aplică normele generale de drept comun și, după caz, cu titlu suplimentar, normele imperative ce protejează interesele consumatorilor.

V. *Contractele numite și contractele nenumite*

Numite sunt acele contracte care sunt expres reglementate de prevederile Codului civil și de alte acte normative, fiind calificate prin denumiri speciale ce determină cu titlu supletiv un spectru exhaustiv de operații juridice valabile în limita normelor dedicate acestora. Astfel, o atare categorie de contracte apare ca urmare a încadrării lor normative de către legiuitor, care, de altfel, își rezervă și dreptul de a le atribui o denumire specifică.

Norma dedicată contractelor nenumite este inserată în art.667 alin.(3) Cod civil, fiind generic calificate drept nereglementate de lege. Astfel, acestea reprezintă o categorie *sui generis*, însă conținutul lor are o construcție uniformă cu un obiect bine definit, dar neconcretizat într-un act normativ. De pe această poziție contractele nenumite trebuie diferențiate de contractele complexe sau mixte.

În această ordine de idei, același alin.(3) al art.667 Cod civil prevede că acele acte civile care conțin elemente ale diferitelor contracte prevăzute de lege sunt calificate ca fiind complexe. Astfel, pentru această categorie de contracte legea reglementează prezența unui obiect neomogen sintetizat din construcția simbiotică dintre mai multe contracte numite.

În doctrina juridică persistă părerea că toate contractele complexe ar urma să includă un element necunoscut (nedefinit) de lege. Însă, această circumstanță e un temei de a invoca diferența dintre contractele complexe și cele mixte.

Contractele mixte, spre deosebire de cele complexe, trebuie să cuprindă cel puțin un obiect contractual nenumit coroborat cu alte elemente de aceeași sorginte nedefinite sau, dimpotrivă, direct reglementate de legislația civilă. Contractul complex, însă, poate îngloba doar elemente expres prevăzute de legiuitor sub forma unor entități relativ bine conturate.

În aceeași ordine de idei, reiterăm ideea, conform căreia caracterul numit al unui contract depinde în mod exclusiv de voința legiuitorului, astfel încât prezența complexității juridice în relațiile de societate civilă, de factoring sau franchising nu ne permite să statuăm asupra caracterului mixt al acestuia și, deci, nu pot fi grevate de regimuri juridice separate pentru fiecare categorie de raporturi ce le includ.

În viața cotidiană pot fi întâlnite și contracte complexe ce îmbracă denumiri originale: tolling, outsourcing, marketing, engineering etc. Însă, aceste entități nu au decât o individualitate economică și ține, iarăși, de intenția legiuitorului de a le reda o unicitate juridică sub forma unor reglementări dedicate. Or, în cazul unui litigiu pe marginea acestora, instanța de judecată urmează să dea o apreciere clară apartenenței de tip și gen a respectivelor și să aplice normele corespunzătoare ale legii civile.

Doctrina juridică, luând în calcul practica civilă, s-a văzut nevoită să formuleze noi concepte de clasificare a contractelor, reieșind nu atât din complexitatea contractelor, ci a relațiilor sociale transpuse în conținutul lor. Astfel, a fost generată ipoteza grupurilor de contracte [10]. Această expresie presupune existența a două sau mai multe contracte legate între ele, fiind încheiate în vederea realizării unui scop final. Totuși, acestea își conservă propria individualitate și, spre deosebire de contractele complexe sau mixte, nu formează entități juridice noi. Co-raportate unele la altele, ele descriu o structură liniară, deoarece obiectul material al acestora vizează același bun. Astfel, în caz de vânzare succesivă a mărfii, structura liniară e prezentă în raportul economic: producător – angrosist – comerciant cu amănuntul – consumator.

Structura liniară, în aceeași ordine de idei, e una omogenă, astfel încât analiza ei e cel mai lesne perceptibilă în prezența aceleiași categorii de contracte (ex., vânzarea-cumpărarea), ce înglobează același bun, de altfel, fiind irelevant dacă anterior acesta s-a materializat ca un element al unei universalități sau cu titlul unei entități separate.

Totuși, cele enunțate trebuie coroborate și cu situația în care același bun face obiectul mai multor contracte de sorginte diferită (ex., cumpărarea materialelor de construcție, contractul de antrepriză a construcției, vânzarea construcției către client). Structura liniară în acest caz se explică prin faptul că debitorul din ultimul contract devine creditor în cel de al doilea, fără ca între creditorul din primul contract și debitorul din ultimul contract să se nască un raport juridic [11].

Pentru acest din urmă caz Codul civil reglementează și anumite situații, când legătura liniară va deține o autentică valoare juridică, având capacitatea de a evolua într-o singură entitate juridică relativă. Astfel, art.591 alin.(1) Cod civil prevede: *Contractul de vânzare-cumpărare și contractul de creditare constituie un act unit (interdependent) când creditul este destinat finanțării prețului de cumpărare și ambele contracte trebuie considerate ca o unitate economică. Există unitate economică mai ales atunci când cel care acordă creditul se folosește, la pregătirea sau la încheierea contractului de creditare, de colaborarea vânzătorului.* Importanța acestei reglementări este redată în alin.(2) din același articol și constă în faptul că, într-un contract de creditare a consumatorului, debitorul poate refuza rambursarea creditului în măsura în care excepțiile decurgând din contractul oneros legat de contractul de creditare l-ar îndreptăți la refuzul prestației față de vânzător.

Norma citată este greu asimilată de către practica națională. Astfel, ne propunem să analizăm următorul exemplu: *la 9 noiembrie 2007 între I.A. și banca SA „B.” a fost încheiat un contract, în temeiul căruia primul a obținut un credit în valoare de 1.869.700 MDL, destinat finanțării construcției și procurării unui apartament din mun. Chișinău, antreprenorul general al lucrării fiind SRL „Av.”. Bani acordați în baza creditului contractat au fost virați direct pe contul curent al SRL „Av.”, iar aceasta nu a executat construcția pe care s-a obligat să o predea lui I.A. Instanța de judecată, la soluționarea pricinii de încasare a datoriei, formate pe marginea creditului nerambursat, a decis încasarea în mod solidar a sumei formate atât de la I.A., cât și de la de SRL „Av.”. Or, motivația acestei dispozițiuni instanța judecată o vede consemnată în alin.(1) al art.591 Cod civil [12].*

Critica acestei hotărâri poate nici nu merită a fi dezbătută, pe motiv că pur și simplu e de neînțeles unde în conținutul art.591 Cod civil este identificat temeiul răspunderii solidară a consumatorului și a vânzătorului față de banca creditoare... La acest capitol, art.531 Cod civil prevede expres că o obligație nu se prezumă a fi solidară, ci se naște prin act juridic, prin lege sau atunci când prestația este indivizibilă. Cu atât mai mult, reiterăm că însuși alin.(2) al art.591 Cod civil prevede dreptul consumatorului I.A. de a refuza prestația față de bancă pe motiv că SRL „Av.” nu a executat lucrarea pentru care a asimilat banii în cauză. Astfel, legea, spre deosebire de hotărârea comentată, oferă persoanei consumatoare un grad sporit de protecție.

Totuși, un litigiu de acest tip generează o altă întrebare, neelucidată de conținutul Codului civil: dacă contractul de creditare și cel de vânzare-cumpărare reprezintă o unică entitate de drept relativ, care atunci este conținutul raportului obligațional dintre banca creditoare și vânzătorul bunului? După cum am menționat anterior, acesta din urmă nu se prelua de drepturile și obligațiile persoanei fizice derivate din contractul de credit. Cu absolută certitudine nu se poate statua nici asupra aplicării față de vânzător a regulilor generale de neexecutare a contractului, fiindcă însuși obiectul obligației asumate față de bancă este nedefinit. Or, în această situație considerăm că pe deplin drept e posibilă aplicarea art.1399 Cod civil, care prescrie posibilitatea uzării de reglementările destinate obligațiilor delictuale și pentru raporturile contractuale. Deci, în limita existenței temeiurilor de dezvinovățire a consumatorului I.A. față de SA „B.”, răspunderea SRL „Av.” urma a fi angajată în baza art.1398 Cod civil, prezumând în acest sens posibilitatea recuperării de către bancă a valorii prejudiciului material și a venitului ratat (dobânzile) de la vânzător.

Structura liniară nu e unică în specia sa, astfel încât doctrina identifică și grupul contractelor cu o structură radiantă [13]. Respectiva presupune că un anumit număr de contracte sunt legate sub aspect accesoriu unul față de altul, înglobând același obiect contractual, dar nu și aceleași părți creditoare sau debitoare. Astfel, în acest context, contractele succesive nu au o existență juridică separată de contractul principal, încât nulitatea sau încetarea actului inițial produce aceleași efecte și pentru actele accesorii. Structura radiantă e cu preponderență prezentă în cazul sublocațiunii și subantreprizei, fiind, de altfel, generic consemnată în art.300 alin.(1) Cod civil.

O altă grupă de contracte o reprezintă ansamblurile contractuale [14]. În acest caz, contractele sunt legate între ele prin intermediul scopului unic, indiferent de natura actului sau a obiectului lor. În acest caz, putem furniza exemplul unui contract de împrumut și al acordului, prin care în favoarea împrumutătorului se constituie o garanție personală sau reală contra insolvenței împrumutatului (gaj, ipotecă, fidejusiune etc.). Astfel, ambele acte civile servesc cauzei rambursării efective a împrumutului.

În unele cazuri, legea expres reglementează anumite consecințe juridice atunci când este identificat un ansamblu de contracte reunite printr-o unică cauză. Astfel, art.82 alin.(1) lit.a) din Legea privind societățile pe acțiuni, nr.1134 din 1997, prevede că o tranzacție de proporții este o tranzacție sau câteva tranzacții legate reciproc, efectuate direct sau indirect, în ceea ce privește achiziționarea sau înstrăinarea, gajarea sau luarea de către societate cu titlu de gaj, darea în arendă, locațiune sau leasing ori darea în folosință, darea în împrumut (credit), fidejusiune a bunurilor sau a drepturilor asupra lor, a căror valoare de piață constituie peste 25% din valoarea activelor societății, conform ultimului bilanț. Importanța practică a acestei reglementări rezidă în faptul că posibilitatea încheierii unor tranzacții de proporții sub forma unui act unic sau într-o serie succesivă de acte diferite e posibilă doar în prezența unanimității consiliului societății și, după caz, a adunării generale a acesteia. În partea efectelor juridice ale nerespectării procedurii de autorizare a tranzacțiilor de proporții, Legea privind societățile pe acțiuni, nr.1134 din 1997, nu prevede o careva sancțiune. Însă, prin prisma reglementărilor Codului civil, în esență, putem constata aplicabilitatea nulității relative în materie de tranzacții de proporții. Astfel, art.226 Cod civil dispune că în cazul în care atribuțiile persoanei privind încheierea actului juridic sunt limitate prin contract, iar împuternicirile organului persoanei juridice – prin actul de constituire, în comparație cu cele stipulate prin mandat, lege sau cu cele deduse din circumstanțele în care se încheie actul juridic, acesta, încheiat fără respectarea limitelor impuse, *poate fi declarat nul* numai în cazul în care se demonstrează că cealaltă parte a știut sau trebuia să știe despre limitări.

Interesele care se atașează noțiunii de grup de contracte sunt multiple. Ele determină intensitatea legăturii care există între contractele care formează grupul respectiv. În funcție de această intensitate, se va rezolva și problema incidenței nulității ori a rezoluțiunii unuia dintre contracte asupra celorlalte care alcătuiesc grupul [15].

În partea concluziilor, evidențiem că miza științifică în limita celor relatate a fost pusă pe relevarea cuprinsului specific al fiecărei categorii de contracte, urcând până la analiza conținutului complex al unor tipologii ale acestora. Valoarea juridică a respectivei examinări este concretizată în definirea concisă și concretă a anumitor probleme de sorginte teoretică și practică, care grevează subiectul clasificării contractelor. Anume din perspectiva enunțată am realizat respectiva cercetare cu titlu neexhaustiv, astfel încât ne propunem să revenim asupra temei în publicațiile următoare.

Referințe:

1. Baieș S., Volcinschi V., Băieșu A., Cebotari V., Crețu I. Drept Civil. Drepturile reale. Teoria generală a obligațiilor. Vol.II. Ediția a 2-a. - Chișinău: Tipografia Centrală, 2005, p.285.
2. Рожкова М.А. Сделки: проблемы теории и практики. - Москва: Статут, 2008, p.22.
3. http://cca.md/sites/default/files/decizii_cca_2010.rar.
4. Рожкова М.А. Op. cit., p.322-323.
5. Poenaru E. Drept civil. Teoria generală. Persoanele. - București: ALL Beck, 2002, p.109-110.
6. Filip Gh., Roditis C., Filip L. Dreptul transporturilor. - București: Șansa, 1998, p.66-67.
7. Beleiu Gh. Drept civil român. Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil. - București: Șansa, 1993, p.123.
8. Pop L. Tratat de drept civil. Vol.II. Obligațiile. - București: Universul Juridic, 2009, p.122.
9. Judecătoria Ialoveni. Dosar nr.3-309/2009, I.I. către SRL „A.T.G.” privind schimbarea mărfii procurate și repararea prejudiciului moral.
10. Terré Fr., Simler Ph., Lequette Yv. Droit civil. Les obligations. - Paris: Dalloz, 2005, p.91, *citată de Liviu Pop*. Op. cit., p.133.
11. Pop L. Op. cit., p.134.
12. Hotărârea Judecătoriai Râșcani, mun. Chișinău, din 22 noiembrie 2010, dosar nr. 2-675/10, cauza civilă SA „B.” către I.A. și SRL „Av.” privind încasarea solidară a datoriei.
13. Pop L. Op. cit., p.134.
14. Ibidem.
15. Ibidem, p.134-135.

Prezentat la 06.04.2011